

Van niemand en van allen

Afgelopen week presenteerde ik in Barcelona het project Egenes Park in Stavanger, dat was genomineerd als *Building of the year* op het *World Architecture Festival* (WAF). Egenes Park, dat wij samen met het Noorse HLM Arkitektur AS hebben gemaakt, is Onix' eerste gerealiseerde project in Scandinavië. Het is het grootste, duurzaam in massief Noors hout gematerialiseerde project in Noord-Europa en het meest energie-effectieve project in Noorwegen op deze schaal. Niettemin zijn we in de categorie *Housing* verslagen door een wolkenkrabber uit Thailand: vijfhonderd meter hoog, wonen in de wolken met gaten als tuinen. We moesten ons tevreden stellen met de troostprijs voor de meest inhoudelijke presentatie. Dan sta je weer met beide benen op de grond.

Als je ziet wat er wereldwijd zoal wordt geproduceerd, dan heeft de Franse socioloog Baudrillard alsnog gelijk gekregen met zijn recalcitrante filosofie - de wraak van de objecten - dat we dreigen te verdrinken in een zondvloed van voorwerpen. Alles is design geworden en dat geldt ook voor gebouwen. Sterker nog, met name de gebouwen van goede architecten zijn verworden tot hebberdingetjes van ambitieuze opdrachtgevers.

Architecten denken dat ze de rechten en het auteurschap van het gebouw bezitten, maar dat is een misverstand; het gaat maximaal om het beeldrecht. De foto's van de gebouwen zijn beschermd, vandaar dat met name het beeld van prijsvraaginzendingen door hen wordt gekoesterd. Het gebruik

van een gerealiseerd gebouw is namelijk bijna nooit beschermd. (Dat is misschien wel zo handig, nu we staan voor de grootscheepse operatie van de transformatie van bestaand erfgoed, waarvan de architecten het lastig zouden kunnen maken ten aanzien van die auteursrechten.) Zo is de aandacht verschoven van betekenisvol gebouw naar beeldmerk. Foto's staan voor wat overblijft als het object is verdwenen. De obsessie met het beeldrecht in onze consumptiecultuur is wat Baudrillard wellicht bedoelde met de 'wraak van de objecten'.

Is er een alternatief? Ja, kijk bijvoorbeeld naar de uitbreiding van de bibliotheek van Asplund in Stockholm waarvoor het winnende prijsvraagontwerp niet zal worden uitgevoerd. Niet omdat de jury administratieve fouten heeft gemaakt, maar omdat een groeiende ontevredenheid over het winnende ontwerp is ontstaan. Men is zich gaan bezinnen op de vraag of het wellicht niet beter is om helemaal níet te bouwen. Een ander alternatief is het herdefiniëren van de opgave. Zo liet Dorte Mandrup een prachtig plan zien voor een school in Kopenhagen waar bestaande gebouwen een transformatie ondergingen door een nieuw met cortenstaal ommuurd plein, dat de afgelopen jaren de gebouwen aaneen heeft geregen. Of het door Jarmund & Vigsnaes verbouwde huis in de bergen van Noorwegen dat volledig is opgetrokken uit het hergebruikte hout van de oude schuur naast het huis, waardoor geen nieuw materiaal hoefde te worden aangevoerd.

Zelf bouwen we een Veenkubus, het kleinste denkbare gezinshuis in het armste en waarschijnlijk daardoor het minst door de huidige crisis getroffen gebied van Nederland. Eindelijk kunnen we beginnen met een enclave voor pioniers die helemaal is verbonden met de plaatselijke condities, landschap en lokale mentaliteit. Trouwens, de uiteindelijke winnaar van het WAF is een liefdadigheidsproject in Zuid-Afrika en gelukkig een voorbeeld van overtuigende architectuur. Je zou bijna gaan geloven dat er golven van vernieuwing onderweg zijn. Niet die golven waarop we onze nieuwste architectuurobjecten kunnen laten meedrijven naar alle uithoeken van de wereld. Maar golven die komen aanspoelen en onze leefomgeving telkens doen veranderen. Zoals het zand en het grind bij mij aan de Zweedse kust telkens een andere constellatie aanneemt zonder dat iemand dat proces in de hand heeft. Als je dan bedenkt dat door het Zweedse *allemansret* wordt bepaald dat kustlijnen nooit geprivatiseerd kunnen worden, daagt een idee dat gebouwen, net als het strand, verrassend veranderbare omgevingen kunnen zijn.

Architectuur is, in tegenstelling tot het in eigendom verkregen object, van niemand en natuurlijk van ons allen.

Architect Alex van de Beld is partner in Onix architecten en startte enkele jaren geleden een filiaal in Zweden. In 2009 bericht hij over architectuur en opdrachtgeverschap in Scandinavië.

